

MUUTU!

KEERA VÄHEMAKS! LÜLITA VÄLJA! KASUTA UUESTI! KÄI JALA!

Anna lubadus!

Euroopa Komisjon

"Europe Direct" on teenistus, mis aitab leida vastused Euroopa Liitu puudutavatele küsimustele

**Tasuta infotelefon: (*)
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Mõned telefonioperaatorid ei võimalda helistamist 00 800 numbritele või on need kõned tasulised.

Lisateavet Euroopa Liidu kohta saate Internetist Euroopa serverist (<http://europa.eu>).

Kataloogimisandmed on esitatud väljaande lõpus.

Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2006

ISBN 92-79-01954-6

© Euroopa ühendused, 2006

Allikale viitamisel on reprodutseerimine lubatud.

Printed in Belgium

Trükitud taaskasutatud paberile, millele on antud ELi joonestuspaberi ökomärgis (www.europa.eu.int/ecolabel)

SINA KONTROLLID KLIIMAMUUTUST. Anna lubadus!

Brüssel, 1. august 2006

Armas õpilane,

Kliimamuutus on ülemaailmse tähtsusega küsimus. Võibolla oled märganud, et uudistes on üha rohkem juttu globaalsest soojenemisest ning et seda arutavad poliitikud kogu maailmas.

Kui me kliimamuutuse vastu midagi ette ei võta, on maailm, kus me elame, mõne aastakümne pärast väga teistsugune paik. Maailm muutub üldiselt soojemaks ning mõned saared ja rannikualad jäävad vee alla, sest polaarjää sulamise tõttu meri tõuseb. Esineb rohkem torme, üleujutusi, kuumalaineid ja põuaperioode. Toidu- ja veepuudus levib mitmetes maailma osades ning mõned kliima suhtes tundlikud loomad ja taimed, nt jääkarud ja pingviinid, surevad välja.

Meie võimuses on seda ära hoida, kuid selleks on vaja, et kõik inimesed, tööstused ja valitsused kogu maailmas annaksid oma panuse kliimamuutuse vastasesse võitlusesse. Kliimamuutust põhjustab eeskätt viis, kuidas me toodame ja kasutame energiat, et saada elektrit, kütta oma kodusid, panna tehased tööle, autod sõitma ja varustada kütusega lennukaid, mis meid puhkusele viivad. Neid käitumismalle muutes ning energiat vastutustundlikumalt kasutades saame vähendada CO₂-heitmeid ja muid kliimamuutust põhjustavaid kasvuhoonegaase.

Sel aastal viib Euroopa Komisjon läbi üleeuroopalise kampaania teadlikkuse tõstmiseks seoses kliimamuutusega ning meie võimalustega selle mõju piirata. Kampaania osana oleme koostanud õpilastele väikese brošüüri, kust leiad infot kliimamuutuse kohta ja oma osa kohta, mida võid kliimamuutuse kontrollimises mängida. Kutsume sind üles andma allkirja lubadusele (vt viimane lehekülg) vähendada CO₂-heitmeid, muutes pisut oma igapäevaseid toiminguid.

Sinu jaoks on tähtis olla kliimamuutusest juba praegu teadlik, sest kui sa suureks kasvad, on olukord tõenäoliselt veel tõsisem kui täna. Oleks tore, kui arutaksite seda ka oma klassis. Kui kõik su koolikaaslased lubadusele alla kirjutavad, võite oma pingutusi ühiselt jälgida ja vahetada kogemusi globaalse soojenemise vastu võitlemise kohta.

Lubaduse teksti võib koos muu info ja õppematerjaliga leida ka aadressilt www.climatechange.eu.com.

Kliimamuutuse kontrollimine on tänapäeval üks suurimatest inimkonna ees seisvatest väljakutsetest. Loodame, et sina ja sinu kool ühinete meiega selle vastu võitlemisel!

Parimate soovidega

Stavros Dimas
Keskkonnavolinik

KEERA VÄHEMAKS! LÕLITA VÄLJA! KASUTA UUESTI! KÄI JALA! MUUTU!

MUUTU!

KEERA VÄHEMÄISE LÜLITÄ NAJAJI KASUTA INESTE NÄI JALAJI

Sinu roll kliimamuutuses

Mis ilm täna on?

Inimesed räägivad sageli omavahel ilmast ja see pole ka ime, kui mõelda, milline mõju on ilmal meie meeleolule, riietusele, toitumisele jms. Ilm ja kliima ei ole siiski päris identsed terminid. Kliima iseloomustab mingi piirkonna keskmist ilma pika aja jooksul.

Kas kliima muutumine ei ole siis normaalne?

Kliima on vaheldunud ja jääb alati vahelduma loomulikel põhjustel. Uusimad tõendid näitavad aga seda, et viimastel aastakümnetel on inimese, tööstuse ja põllumajanduse mõjude tõttu toimunud normaalsest rohkem muutusi.

Miks see nii on?

Päikesekiired soojendavad maapinda. Temperatuuri tõustes liigub kuumus tagasi atmosfääri. Osa sellest imendub või peegeldub maale tagasi atmosfääris olevate kasvuhoonegaaside, nt süsinikdioksiidi, veeauru, lämmastikoksiidi, metaani ja osooni tõttu. Sellist loomulikku protsessi nimetatakse kasvuhooneefektiks ja see muudab elu meie planeedil võimalikuks. Ilma selleta oleks globaalne keskmine temperatuur -18°C .

Viimasel aastakümnel on inimtegevuse mõju keskkonnale oluliselt suurenenud ja atmosfääris on tõusnud kasvuhoonegaaside sisaldus, millest 80% moodustab süsinikdioksiid. Täna on kasvuhoonegaaside tase kõrgem kui viimasel 650 000 aastal. Tulemuseks on keskmise temperatuuri tõus $0,6^{\circ}\text{C}$ võrra, Euroopas 1°C võrra.

Energia saamiseks põletatakse moodsas ühiskonnas palju fossiilseid kütuseid, nt gaasi, naftat ja kivisütt, ja see paiskab atmosfääri ülisuure hulga süsinikdioksiidi. Teisi kasvuhoonegaase tekitavad teatud tööstuslikud tegevused, põllumajandus ja prügilad.

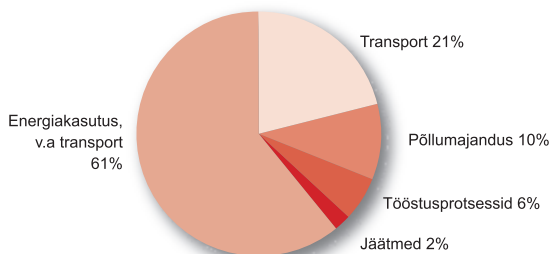

Kas teadsid...

- Kümme kõige kuumemat aastat on kõik olnud peale 1990ndate algust.
- Teadlased ennustavad, et globaalne temperatuur soojeneb sellel sajandil 1,4 kuni 5,8 °C.

Kas eurooplastel on probleemid oma osa?

Kas teadsid...

- Iga europlane toodab aastas 11 tonni kasvuhoonegaase, sellest peaaegu 9 tonni moodustab süsinikdioksiid.
- Majapidamised kasutavad kolmandiku ELis tarbitavast energiast ja tekitavad seetõttu umbes 20% ELi energiaga seotud süsinikdioksiidi heitmetest. 70% majapidamistes kasutatavast energiast kulub meie kodude kütmisele, 14% sooja veele ja 12% valgustitele ning muudele elektriseadmetele.
- Sõiduautod toodavad 10% ELi süsinikdioksiidi heitmetest.
- Euroopas elab kõigest 7% maailma rahvastikust, kuid siin kasutatakse 20% maailma ökosüsteemi ressurssidest, st kiudainetest, toidust, energiast ja jäätmete absorptsioonist.
- Iga europlane toodab päevas keskmiselt 1 kg prügi. Igal aastal toodame sama palju pakendijäätmeid kui kaaluvad 4000 Eiffeli torni ja see kogus suureneb.

Milline on kliimamuutuse mõju?

- ! **Jäämäed sulavad.** Viimastel aastakümnetel on arktilise jääga kaetud merepind vähenenud Põhjapoolusel 10% võrra, veest kõrgemal oleva jää paksus on vähenenud 40%. Teisel pool maakera on Antarktika jääkiht muutunud ebastabiilseks.
- ! **Liustikud vähenevad.** Tõenäoliselt kaob 2050. aastaks 75% Šveitsi Alpide liustikest.
- ! **Merevee tase tõuseb.** Viimasel sajandil on merevee tase kasvanud 10-25 cm võrra, aastaks 2100 prognoositakse selle tõusuks kuni 88 cm. Euroopas ohustaks see umbes 70 miljoni rannikul elava inimese elukeskkonda. Merevesi võib samuti tungida põllumajanduslikku pinnasesse ja joogivee varudesse ning neid saastada.
- ! **Äärmuslik ilm** – tormid, üleujutused, põud ja kuumalained. Viimasel aastakümnel on esinenud kolm korda rohkem ilmastikuga seotud looduskatastroofe kui 1960ndatel aastatel. Võib juhtuda, et alates 2070. aastast tabab Euroopat 2003. aasta sarnane põud igal teisel aastal järel. 2003. aasta kõrvetav suvi tõi kaasa 20 000 eurooplase enneaegse surma, põhjustas laiaulatuslikke metsatulekahjusid ja tekitas põllumajanduslikku kahju enam kui 10 miljardi euro väärtuses.
- ! **Bioloogilise mitmekesisuse vähenemine:** paljud loomad ja taimed ei tule muutunud temperatuuridega toime. Eriti haavatavad on ilmastikumuutustele sellised liigid nagu jääkarud, hülged, morsad ja pingviinid.

Kõlab tõsiselt! Mida me selle vastu ette võtame?

EL on rahvusvahelise kliimamuutuse vastase võitluse eesliinil. Kliima ohjamine toimub ÜRO 1992. aasta kliimakonverentsi ja 1997. aasta Kyoto protokollis raames, mis reguleerib arenenud riikide kasvuhoonegaaside heitmeid. Euroopa Komisjon on töötanud välja mitmeid erinevaid abinõusid, et aidata EL liikmesriikidel täita Kyoto protokollis eesmärgid. Valitsused seavad piiranguid tööstus- ja energiasektorile kehtestades saastekvoodid. Ettevõtted võivad omavahel kvootidega kaubelda, et kulusid kokku hoida. Muude EL abinõud püüavad parandada tehaste, hoonete ja majapidamisvahendite energeetilise tõhusust.

Euroopa Komisjon, paljud valitsused, valitsusvälised organisatsioonid ja kohalike elanike grupid on investeerinud arvestatavaid ressursse hoiatamiseks ja teavitamiseks tööstusi ja kodanikke kliimamuutuse ohtudest. Kõiki osapooli ärgitatakse kasutama energiat säästlikult ja vältima heitgaase seal, kus võimalik.

Euroopa keskkonnavolinik Stavros Dimas:

"Inimesed arvavad, et nende isiklikud valikud ei muuda midagi. Tegelikult muudavad. Niipalju, kui me ise oleme kliimamuutuse põhjustajaks, saame ka sellevastasele võitlusele kaasa aidata. Igaüks saab anda oma panuse, tehes valikuid, mis näitavad austust keskkonna vastu."

Paljud ettevõtted annavad oma panuse üritades oma tootmist korraldada keskkonnasõbralikumal viisil. Autotootjad püüavad vähendada ELis müüdvate autode kütusekulu, sest vähem kütust tähendab vähem süsinikdioksiidi heitmeid. Tutvu oma lemmiktoodete kodulehtedega ja selgita välja, mida teeb konkreetne tootja kliimamuutusega võitlemiseks.

Soovite rohkem teada saada? Külastage kodulehekülge www.eea.europa.eu
Täpsemat info saamiseks Euroopa Komisjoni keskkonna peadirektoraadi tegevuse kohta, külastage kodulehekülge
http://www.europa.eu.int/comm/environment/climat/home_en.htm (inglise keeles)

Kuidas saaksin mina aidata? Anna lubadus!

*Igäühel on roll kliimamuutuse vastu võitlemisel.
Altpoolt leiad lihtsalt teostatavate tegevuste loetelu!*

KEERA VÄHEMAKS

- Ära küta oma kodu üle. Temperatuuri alandamine vaid 1°C võrra võib vähendada Sinu pere elektriarvet 7% võrra. 70% majapidamistes kasutatavast energiast kulub kütmisele.
- Sea oma kodune küttesüsteem (vajadusel kasuta vanemate abi) nii, et öösel ja kodust eemal olles võimalusel veidi langeks (ca 17°C-ni) ja et hommikul üles ärgates või koju jõudes oleks see jälle meeldiva 20 °C juures. Ära küta üle.
- Hoiu kokku sooja vett, minnes vanni asemel duši alla – sellele kulub neli korda vähem energiat.
- Kuuma joogi valmistamiseks keeda täpselt nii palju vett kui Sul on vaja.
- Tuba õhutades jäta aken mõneks minutiks täiesti lahti ja sulge seejärel, mitte ära lase soojusel pika aja jooksul välja minna.
- Sulata külmikut regulaarselt. Võid hoida kokku kuni 30% kasutatavast energiast.
- Ära seadista külmkappi kõige jahedamale temperatuurile. Kui Su külmkapis on temperatuur alla 5°C, kulub Sul ainult rohkem energiat, kuid toit ei püsi sellest kauem värske.
- Ära pane külmkappi kuuma või sooja toitu. Lase toidul kõigepealt jahtuda ja pane see alles siis külmikusse.

LÜLITA VÄLJA

- Ära unusta tulesid välja lülitada, kui Sul neid vaja ei ole.
- Ära jäta televiisorit, muusikakeskust ja arvutit ooterežiimile. Televiisor kulutab keskmiselt 45% energiast ooterežiimis olles. Kui kõik eurooplased väldiksid ooterežiimi, hoiaksid nad kokku sama palju energiat kui oleks vaja Belgia suuruse riigi elektriga varustamiseks.
- Ära jäta telefoni laadima, kui aku on täis. Muidu läheb 95% elektrist raisku ja vaid 5% kasutatakse tegelikult aku laadimiseks.
- Räägi oma vanematele säästupirnidest – need kestavad kauem ja kasutavad viis korda vähem energiat kui tavalised pirnid.
- Kui Su vanemad valivad uut kodutehnikat (külmkappi, pesumasinat jne), palu neil valida A+ energiaklassi tähisega seade, mis viitab energia säästlikule kulutamisele.
- Kui keerad kraani hammaste pesemise ajaks kinni, säästad mitu liitrit vett.

KASUTA UUESTI

- Sisseoste tehes kasuta kilekoti asemel korduvkasutatavat kotti.
- Vii klaastaara taara-automaati või kogumispunkti ja kogu paber, papp ning plekkpurgid muust prügist eraldi. Alumiiniumpurkide ümbertöötlemiseks on vaja kümme korda vähem energiat kui uute plekkpurkide tootmiseks. Vanadest ajalehtedest paberit tootes kulutavad tehased palju vähem energiat kui seda tselluloosist valmistades.
- Kui Sul on aed, tee bioloogiliselt lagunevatest köögijäätmetest komposti.
- Vali tooted, millel on vähe pakendit ja püüa samu pakendeid võimalusel korduvalt täita.
- Võta lõunasöök kaasa taaskasutatavas toidukarbis, mitte fooliumis või paberkotis.

KÄI JALA

- Ära kasuta paarikilomeetriste vahemaade läbimiseks mootorratast ega autot. Selle asemel kõnni jalgsi või sõida jalgrattaga.
- Kaugemale sõites kaalu trammi, bussi või rongiga sõitmist.
- Samuti väldi võimalusel lennukiga sõitmist – lennukid paiskavad atmosfääri tohutus koguses süsinikdioksiidi. Lendamine on maailmas kõige kiiremini kasvav süsinikdioksiidi allikas.
- Kui Su vanemad plaanivad autot osta, palu neil osta väike ja kütust säästev mudel – vanemad hoiavad nii ka kütusearvete pealt kokku! Euroopa seaduste kohaselt peavad autotootjad näitama infot süsinikdioksiidi heitmete ja kütusekulu kohta.

LISATEGEVUSED

- Istuta kooli, oma aeda või lähiümbrusesse mõni puu! Viis puud neelavad oma elu jooksul kokku umbes 1 tonni süsinikdioksiidi.
- Otsi kauplustest ja supermarketitest väikest lille kujutava Euroopa ökomärgisega tooteid.
- Kasuta võimalikult vähe paberit: tee koopiaid mõlemale poolele, kasuta e-posti, telli endale paberarvete asemel e-arved.
- Söö kohalikku toitu, eriti seda, mis antud aastaajal kasvab. See pole mitte ainult tervislikum, vaid ka keskkonnasõbralikum!
- Söö vähem liha. Liha tootmine tekitab palju süsinikdioksiidi.

MUUTU!

KEERA VÄHEMAKS! LÜLITA VÄLJA! KASUTA UUESTI! KÄI JALGI!

Kirjuta üles oma tegevused kliimasoojenemise vähendamiseks! Hinda enda tegevust 6 nädala jooksul. Anna punkte iga tegevuse eest, mida oled nädala jooksul teinud, ning liida perioodi lõpus oma punktisumma teadasaamiseks kõik punktid kokku.

	Nädal 1: / /2006 - / /2006	Nädal 2: / /2006 - / /2006	Nädal 3: / /2006 - / /2006	Nädal 4: / /2006 - / /2006	Nädal 5: / /2006 - / /2006	Nädal 6: / /2006 - / /2006
Keera vähemaks.						
Keera kodus küte üheks nädalaks veidi (soovitatavalt 1°C võrra) madalamaks. 10 punkti.						
Sulge köetud ruumide ukсед ja aknad üheks nädalaks. 5 punkti.						
Käi ühe nädala jooksul vanni asemel kiire duši all. 5 punkti.						
Otsusta enne külmkapi avamist, mida Sa sealt võtta soovid – ära jäta külmiku ust lahti. Tee nii terve nädal. 1 punkt.						
Lülita välja.						
Kustuta enda järele alati tuled ühe nädala jooksul. 5 punkti.						
Eemalda mobiiltelefoniit laadija, kui telefoni aku on täis laadunud. Kui teed seda ühe nädala jooksul, saad 1 punkti.						
Lülita oma televisor, stereosüsteem ja arvuti ühe nädala jooksul täiesti välja. Ära jäta neid ooterežiimile. 5 punkti.						
Kasuta uuesti.						
Vii ühe nädala jooksul klaastaara taara-automaati või taara kogumispunkti. 1 punkt.						
Kasuta koolis ühe nädala jooksul plekkpurgi või plastpudeli asemel mitmekordselt kasutatavat pudelit. 5 punkti.						
Võta poodi minnes kaasa riidest kott või kasuta kilekotti mitu korda. 5 punkti.						
Käi jala.						
Mine kooli, trenni ja tagasi koju jalgsi, jalgrattaga või ühiskondliku transpordiga. Iga kilomeetri eest saad 1 punkti.						
Muu.*						

*Tutvu veebilehega www.climatechange.eu.com ja vali mõned lisategevused.

Sinu punktisumma kuue nädala pärast: Sinu nimi ja allkiri:

Tunnistajad (nimed ja allkirjad):

MUUTU!

KEERA VÄHEMAKS! LÜLITA VÄLJA! KASUTA UUESTI! KÄI JALA!

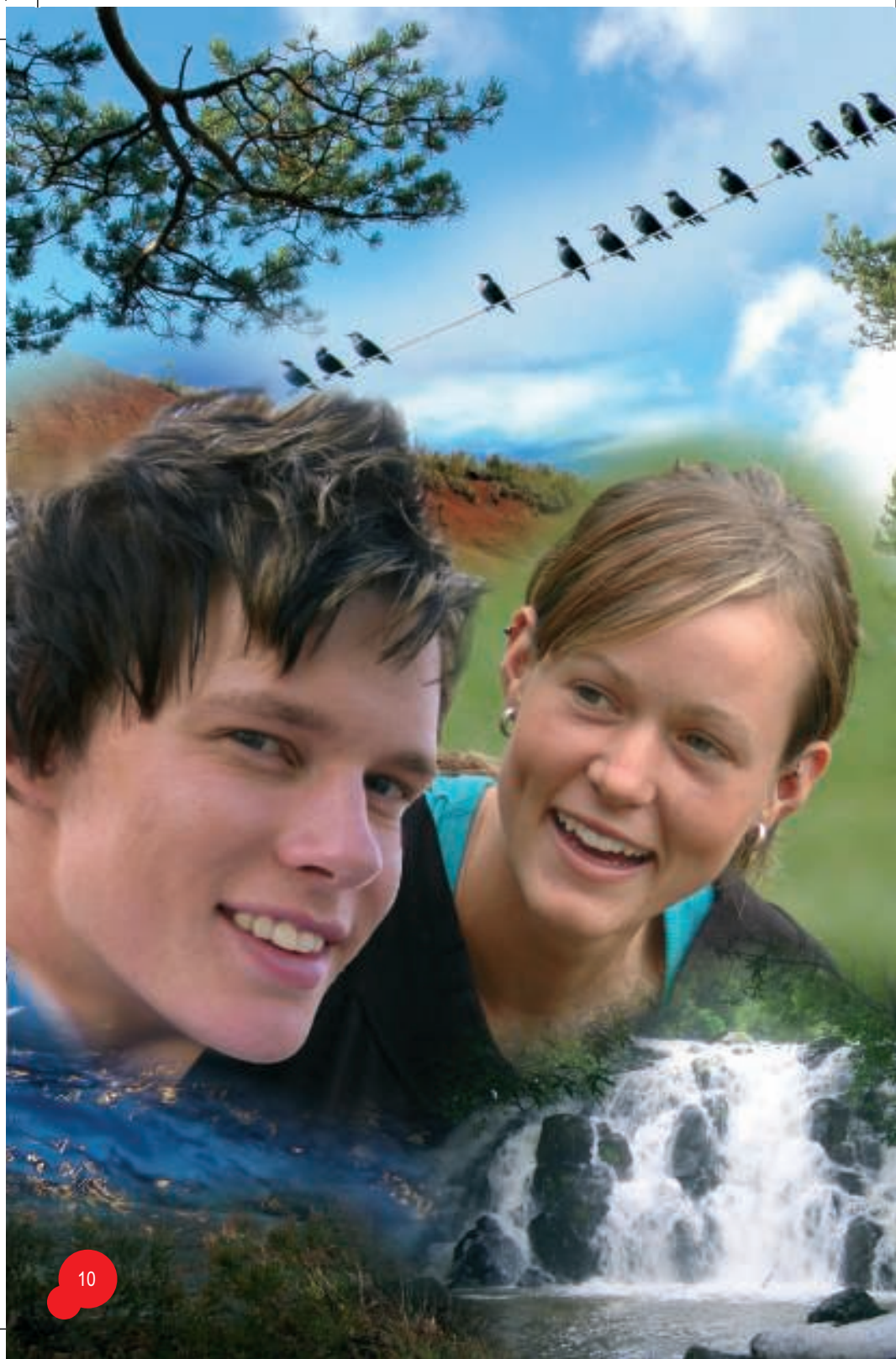

Tegutse koolis, kodus, noortekeskuses või spordiklubis.

Koos on lõbusam!

- Tööta välja postrikampaania, kus kutsud inimesi üles tegema oma igapäevaelus väikesi muudatusi, nt kustutama tuled, eelistama autoga sõitmise asemel jalgsikäimist, ümbertöötlemata jäätmeid ... jne. Riputa plakatid oma kooli, lähiümbrusesse, spordikeskusesse, noorteklubisse või mujale avalikesse kohtadesse.
- Organiseeri rahakogumine oma spordiklubile topeltklaaside paigaldamiseks. Sa ei kaitse sellega mitte ainult kliimat, vaid ka klubi elektriarve väheneb oluliselt.
- Räägi oma kooli juhtkonnaga klassiruumide kütmise ja õhutamise keskkonnasõbralikest lahendustest, kooli arvutiklassi energiasäästlikkusest ja paberi ning muu prügi ümbertöötlemisest. ■

LUBADUS "MEIE MÕJUTAME KLIIMAMUUTUSI"

Meie,

(kooli nimi ja klass) õpilased, suudame mõjutada kliimamuutusi ja lubame olla vastutustundlikud kodanikud ja teha väikesi muutusi oma igapäevakäitumises, vähendamaks süsinikdioksiidi heitmeid.

Kuupäev: Riik:

Kooli aadress:

.....

.....

Kooli telefon:

Õpetaja nimi:

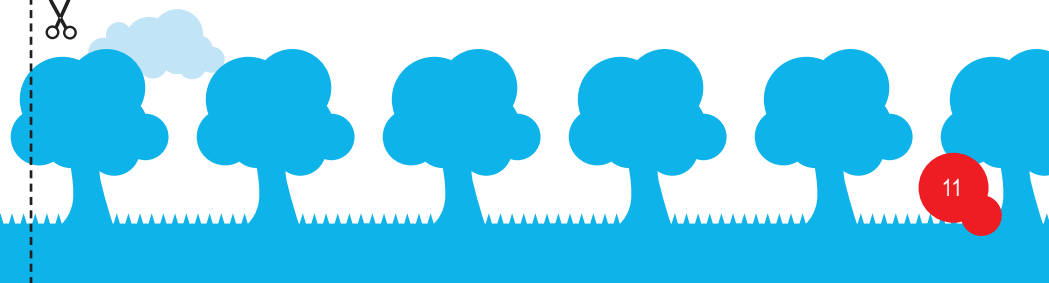
Õpetaja e-posti aadress:

***Palun saatke allkirjastatud ankeedid
enne enne 15. detsembrit 2006 aadressil***

pledge@climatechange.eu.com

või postitage aadressil:

Sina mõjutad kliimamuutusi
rue des Deux Eglises 20
B-1000 Brussels

Euroopa Komisjon

SINA MÕJUTAD KLIIMAMUUTUSI.

Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus

2006 — 16 lk — 13,5 × 20,2 cm

ISBN 92-79-01954-6

KH-76-06-026-ET-C

SINA MÕJUTAD KLIIMAMUUTUSI.

ISBN 92-79-01954-6

9 279 01954 6